

“L'experiència demostra que els treballadors saben gestionar”

Armand Vilaplana i Masnou (Barcelona, 1952) acaba de ser reelegit president de la Federació de Societats Laborals de Catalunya (FESALC), que aquest any compleix el seu vintè aniversari com a impulsora d'un model empresarial que té en la participació dels treballadors la seva raó de ser. Vilaplana reflexiona sobre els canvis que s'han produït dins l'economia social i els reptes de futur.

Vostè anava encaminat a ser enginyer tècnic electrònic quan el 1979 es va trobar fent de dirigent sindical i soci fundador d'AER, empresa pionera a aplicar a Catalunya la fórmula de societat anònima laboral (SAL), participada pels treballadors. Com s'explica?

—Va ser una petita revolució personal i empresarial. Veníem de Roselson, una empresa que el 1974 tenia 1.200 treballadors, i AER la vam crear 250. Això vol dir que el conflicte social va ser fortíssim i la SAL va ser l'última parada del procés de reconversió. AER era l'empresa més important d'Espanya d'altaveus i components de televisió i va patir el que ara està passant amb els telèfons mòbils: els aparells que canviaven de canal requerien molta mà d'obra, i el fet de ser substituïts per un circuit elèctric va significar una reducció de la plantilla d'un 30%. No hi havia capacitat econòmica per fer nova investigació i el mercat la va liquidar, cosa que va coincidir amb la caiguda d'aranzels i la vinguda de productes del Japó, Taiwan..., els quals si aquí valien 150, allà només 100.

—Aquest context de crisi, de fet, va marcar durant molts anys l'existència de les societats laborals.

—Ja no ens en recordem però a la fi dels anys setanta i principi dels vuitanta la situació econòmica estava molt degradada. Estàvem al mig de la transició política i d'una forta transició econòmica, a causa de la caiguda d'aranzels que va deixar molts sectors sense protecció d'un dia per l'altre. Hi

va haver de tot: des d'empresaris que van abandonar els seus negocis perquè no sabien què fer-ne, fins a suspensions de pagaments que van anar cap al tancament i la liquidació, en un moment en què el dret a l'atur encara no era universal. Hi havia l'opció d'anar-se'n a casa i esperar que algú resolgués el problema. I la resposta que van donar els treballadors de les societats laborals va ser assumir ells mateixos els riscos i intentar tirar endavant amb els seus mitjans, limitats, però amb una excel·lent disposició d'ànims i de força de sacrifici per remuntar aquesta situació.

—D'això fa ara vint anys. Però de societats laborals se n'han continuat creant, quins són els trets que les defineixen actualment?

—Als anys noranta aquest escenari és un altre. Després de l'última crisi, dels anys 1993-1994, ens hem trobat amb un cicle de creixement econòmic sostingut i, per tant, hi ha hagut una nova manera d'entendre la creació d'ocupació i un nou valor de les societats laborals. D'una banda, continua havent-hi empreses que provenen dels anys vuitanta, que són empreses vives, exporten i han de fer front als problemes de la globalització. Però aquestes conviuen amb altres societats creades durant els noranta a partir d'empresedors, d'una mitjana de trenta-cinc anys, que és gent que ja té una experiència laboral i que enceta aquest projecte perquè vol crear el seu futur. I encara hi ha una tercera foto que cal tenir en compte, que és la de les empreses d'inserció social, que no tenen

JORDI PLAN

Vilaplana creu que l'economia social, tot i estar lligada a l'entorn local, també rebrà els efectes de la globalització econòmica, i proposa sumar esforços amb la creació de xarxes.

com a activitat principal fer un producte o donar un servei, sinó resoldre problemàtiques socials, i intentar, per exemple, que persones amb dificultats especials entrin al món del treball.

—Les societats laborals formen part de l'economia social, sovint considerada un germà pobre del món empresarial, que ofereix poques garanties de professionalitat. Què hi ha de cert?

—És una imatge que es vol vendre del sector, però que no respon en absolut a la realitat. El que anomenem *professionalitat* vol dir fer les coses bé i el sector sempre ho ha intentat. Una altra cosa és que els recursos per fer-ho hi fossin. Sovint s'han fet coses bé sense recursos i això és el que dona un mèrit especial a les empreses que fa vint anys van començar i que actualment continuen sent empreses competitives en el seu mercat. El que ha passat és que la imatge s'ha construït a partir d'una valoració més ideològica que econòmica. La valoració ideològica ha estat dir: home!, si una empresa tradicional amb un amo ha fracassat, com volen triomfar els treballadors, que no estan preparats per dirigir i portar empreses? L'experiència ha

demostrat que els treballadors saben gestionar i gestionen bé. La prova, la tenim, no perquè jo ho digui sinó per aquestes empreses que han aconseguit competir en els mercats amb igualtat de condicions que la resta. I quan dic en igualtat de condicions vull dir amb els seus propis recursos i sense gaudir de més ajuts que els que pot disposar qualsevol empresa del mercat.

—I què hi ha dels que asseguruen que la supervivència d'aquests projectes ha estat gràcies a les subvencions que han rebut?

—El sector no ha estat subvencionat més del que ho ha pogut ser qualsevol altre grup empresarial que volgués fer una gran inversió en el país. Tots hem sentit a parlar que quan una multinacional vol crear "x" llocs de treball negocia amb els governs els ajuts que rebrà per poder-se instal·lar. Doncs el nostre sector no ha rebut mai aquest tipus d'ajuts. N'ha rebut alguns, però molt minsos comparat amb això, a través de crèdits tous, no subvencions. Una empresa que es constitueix avui dia pot gaudir del mig milió de pessetes que hi ha de subvenció per a un projecte nou que

comença. La resta han de ser recursos propis, entenent per a aquests la capitalització de l'atur, que no deixa de ser un dret del ciutadà. Per tant, no es pot considerar com una subvenció.

—Malgrat tot, aconseguir vies de finançament continua sent complicat per a aquestes societats laborals?

—La FESALC va tenir una experiència de finançament de circulat de les empreses associades. I va funcionar amb èxit. El que passa és que estava basat en un préstec i el procés es va tancar quan el préstec es va cancel·lar. El que hem intentat aquets darrers temps és que el propi sistema financer doni resposta a l'especificitat del sector. Ja fa quatre anys vam definir una política d'apropament a l'entorn de les caixes d'estalvi perquè entenem que eren instruments pròxims a l'economia social per la seva configuració i s'ha anat avançant. No obvio però que encara hi hauria conveniència de disposar d'instruments complementaris, especialment per facilitar el creixement d'aquestes empreses, que no sigui només per la via de fórmules de tipus tradicional, com el capital risc.

—A Catalunya hi ha 1.800 societats laborals, 1.200 de les quals s'han creat aquest dos últims anys...

—I seguim creixent. Anem a un ritme d'una cinquantena de societats laborals al mes. I tenim prop de 20.000 socis ja lligats a aquests projectes.

—Però quines són les raons que expliquen aquest creixement tan intens?

—Ha estat bàsicament la nova llei de 1997, que ha creat la societat limitada laboral, i això ha generat una resposta important de la societat. Imagino que s'ajunten dos factors: primer, la necessitat d'un capital baix. Estem parlant de 500.000 pessetes de capital, que no és una barrera per crear una empresa per a un col·lectiu reduït, de dues o tres persones. I segon, perquè hi ha alguns elements que ajuden a triar aquesta fórmula en lloc d'una altra, com és la capitalització de l'atur. Cal veure també que aquesta creació d'empreses s'està produint majoritàriament en el sector dels serveis. Hi ha elements de moda econòmica i, per

exemple, en aquests dos anys en què la construcció ha anat molt bé, s'observa que hi ha moltes empreses lligades a aquest entorn. També la nova economia s'ha convertit en una plataforma de moda i ha atret molts projectes. Alhora s'han continuat creant empreses en sectors més tradicionals, com els serveis a la indústria, i també ha crescut el que seria els serveis per a les persones, per donar resposta als forats que l'estat del benestar no té del tot resolts.

—Aquests elements de moda no són fins a un cert punt perillosos i poden comprometre el futur dels projectes?

—El mite que economia social i crisi estava lligat ha quedat trencat precisament perquè en moments de creixement econòmic i a partir de nous processos d'activitat econòmica, com el de la nova economia, ha generat també una resposta positiva quant a creació d'empreses. No sé si serà sostingut o no. Crec que aquest creixement es mantindrà i si topem amb una etapa d'afebliment de l'activitat econòmica, ens apareixeran també elements de reconversió. Però això no em fa ser pessimista. El que interessa és que això que està passant es consolidi com un sector de democràcia econòmica rigorós i que aportí solucions noves a problemes nous. Que els treballadors participin en el projecte genera un valor afegit per a la societat, com és el de la democràcia econòmica, i aquest valor no pot ser menystingut.

—Un valor, però, que no comparteixen tots per igual. El Partit Popular ha demostrat en fòrums europeus la seva reticència a la participació dels treballadors en l'empresa.

—L'estatut de la societat anònima ha creat conflictes entre l'estat espanyol i altres estats, en abordar la participació dels treballadors. És una paradoxa del nostre sistema jurídic, perquè d'una banda Espanya és un dels estats avantatjats dins Europa en models de participació: cooperatives, societats laborals, i d'altra banda, sorprèn que hi hagi posicionaments de les patronals clàssiques que utilitzin aquest argument per no avançar en projectes d'àmbit europeu. Per

avançar en la participació és precis un entorn, social i empresarial. Crec que els empresaris comencen a veure la seva força laboral com una força intel·ligent, i perquè això sigui possible ha d'estar integrada en el projecte empresarial.

—I en aquest procés ajudaran les noves tecnologies?

—Aquestes facilitaran una manera de treballar diferent que portarà a un canvi no només en l'actual model de participació de l'economia social sinó en tots els models de treball. Per dues raons fonamentals. Per la formació de la gent: els professionals que s'incorporen al mercat de treball estan més preparats del que ho estaven abans. Això obligarà les empreses a fer esforços perquè aquesta nova força laboral pugui aportar alguna cosa més que la seva força de treball, que hi aportí també les seves ganes de progrés. Les empreses hauran de canviar i en aquest entorn l'economia social ja té un pas donat endavant.

—Vostè acaba de publicar, juntament amb Isabel Vidal, un llibre, *Perspectives empresariales de las sociedades laborales en la Unió Europea*, en el qual tracten un tema de gran actualitat com és la globalització econòmica. A quines conclusions han arribat?

—En el llibre ens hem preguntat com respondre als nous reptes de la globalització econòmica a través de l'estudi de les aliances estratègiques. Vam fer una certa comparació del que ha passat als Estats Units sobre diferents processos de fusions, absorcions..., aliances en general. I una conclusió que s'extreia és que les aliances duren poc. Dels 800 casos que s'han produït als Estats Units, només un 10% han arribat als deu anys. Però el que sí està clar és que l'economia social que té com a origen l'al·liança de diferents persones per fer un projecte, aquí té elements de fortalesa. Si hem estat capaços de posarnos d'acord per tirar endavant un projecte econòmic, en moments de creixement o de dura competència, i especialment quan el punt de partida és petit, és aconsellable posar-se d'acord amb altres per fer aquest creixe-

“La imatge [de l'economia social] s'ha construït a partir d'una valoració ideològica, que ha dit: home!, si una empresa amb un amo ha fracassat, com volen triomfar els treballadors?”

ment. I aquest procés no s'ha de portar obligatòriament a una fusió o a una absorció.

—Llavors què recomanen?

—Les fortes concentracions de capital marcaran escenaris imprevisibles. L'economia social està molt lligada a tot allò local, però tot i així també rebrà els efectes d'aquest procés de globalització econòmica. Per tant, l'empresa lligada a l'entorn local ha d'exigir als ajuntaments modernitzacions semblants a la que ella pugui fer per poder garantir uns espais de mercat competitiu. Caldrà veure què es pot fer, no lligant els projectes només a l'escenari pròxim d'un territori-estat, que està canviant i que ja no té el mateix pes que tenia, sinó veient-ho dins un escenari europeu, on allò local d'aquí ha de competir amb allò local d'Itàlia, de França o d'on sigui. Davant de tot això el que proposem és la creació de xarxes. Els riscos són molt forts si no busquem elements de suma que ajudin a vèncer-los. I aquesta és la tasca més difícil d'impulsar perquè tothom és molt gelós de la seva autonomia i independència, i més per raons culturals.

Bàrbara Amorós